

ЩОДО ПОНЯТТЯ МАЙНОВОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КВОТИ

Участь у корпоративному підприємстві як комплекс корпоративних правовідносин, що має ознаки правового зв'язку, триває у часі, і, за певних обставин, припиняється. У контексті поділу форм інвестування на безпосереднє, договірне та корпоративне, яке у свою чергу передбачає або внесення певних цінностей до корпоративного капіталу (прямі, креативні чи утворювальні інвестиції) або ж наступне придбання сформованих корпоративних часток у їх власників (набувальні чи аквізацийні інвестиції), участь у корпоративному підприємстві виявляється етапом інвестування, окремої інвестиційної операції. Слід зауважити, що п.170.2. Податкового кодексу України розглядає внесення платником податку коштів або майна до статутного капіталу юридичної особи – резидента в обмін на емітовані ним корпоративні права як придбання інвестиційного активу.

Оскільки участь у товаристві виникає у зв'язку з внесенням певного вкладу, тобто інвестиції, з інвестиційної точки зору припинення участі пов'язане з поверненням інвестиції, а якщо інвестор є іноземцем – то з її репатріацією. Отже, іншим етапом операції з корпоративного інвестування є вихід з інвестування, тобто дивес-

тування, дивестиція, тобто акт вилучення капіталу [1, с.69] проти-
лежний інвестуванню [2].

Ч.2 ст.18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визна-
чає гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності і встановлює,
серед іншого, що ніхто не має права обмежувати права інвесторів
у виборі об'єктів інвестування, за винятком передбачених Законом
випадків, відповідно до ст.21 того самого Закону інвестиційна ді-
яльність може припинятися, у першу чергу, за рішенням інвестора.
Отже, майновий інтерес учасника щодо здійснення дивестиції ви-
знається законним. При інвестуванні, що здійснюється у корпора-
тивній формі можливість реалізації цього інтересу забезпечується
перш за все оборотоздатністю корпоративної частки, яка є з одно-
го боку субститутутом вкладу, тобто інвестиції, а з іншого – транзи-
тивним знаком корпоративних прав учасника щодо корпоративно-
го підприємства: оскільки корпоративна частка є об'єктом права
власності, її може бути відчужено на підставі відплатного догово-
ру, зокрема – договору купівлі продажу і її продавець отримавши
ціну продажу частки від покупця вилучить таким чином свою ін-
вестицію, вкладену раніше у корпоративну підприємство, здійснив-
ши, фактично, акт дивестування. Отже, учасник може припинити
участь у корпоративному підприємстві через продаж належної йому
частки, утім, це вимагає наявності особи, зацікавленої у набутті та-
кої частки. Набувачем частки може виявитися не лише третя особа,
але також інші учасники корпоративного підприємства, і, навіть,
корпоративне підприємство як таке, водночас, слід відмежовувати
ситуацію, коли такий інший учасник або корпоративне підприєм-
ство купують частку на підставі втіленої у договір домовленості з
власником частки – учасником корпоративного підприємства від
ситуації, коли майновий інтерес учасника щодо отримання дивести-
ції забезпечується майновим корпоративним правом, якому корес-
пондує корпоративний обов'язок іншого учасника або корпоратив-
ного підприємства і яке за настання певних передбачених законом
обставин перетворюється на зобов'язальне право вимоги, а договір,
якщо він взагалі укладається, виявляється лише інструментом ре-

лізації прав і виконання обов'язків, які існують до укладення такого договору і засновуються безпосередньо на нормах корпоративного права.

Інвестицією у корпоративному інвестуванні є корпоративний вклад, отже, постає питання про те, яким терміном слід позначати протилежну інвестиції корпоративну дивестицію, тобто «анті-вклад».

Відповідний легальний термін відсутній, утім, досить поширеним у доктрині є термін «ліквідаційна квота», який використовується для позначення частини вартості майна корпоративного підприємства, що залишилося після розрахунків з кредиторами [3, с.171; 4, с.102-103; 5, с.11; 6, с.491-492; 7, с.82]. Квота – це частка, частина, норма чого-небудь допустимого, [8, с.138], фактично – належна частка, отже це з одного боку синонім терміну частка, з іншого, використання терміну «квота» дозволяє запобігти плутанині, яка може виникнути, зокрема при вживанні терміну «частка у майні», що є, з одного боку, подібним до термінів «частка у статутному (складеному) капіталі», «корпоративна частка», з іншого – застосовується коли йдеться про відносини часткової власності.

Водночас, як вже зазначалося вище, припинення участі у корпоративному підприємстві може відбуватися і без припинення корпоративного підприємства як інвестиційного проекту, з іншого боку – будь-яке припинення участі у корпоративному підприємстві з *корпоративно-правових підстав* має наслідком отримання учасником, участь якого припиняється певної *майнової квоти* від іншого суб'єкта корпоративних правовідносин, яким виявляється або корпоративне підприємство, або в окремих випадках – його мажоритарний учасник, яка може іменуватися у законодавстві вартістю частини майна товариства, пропорційної частці цього учасника у складеному капіталі товариства, якщо інше не встановлено засновницьким договором (ст.130 ЦК України), частиною вартості майна товариства, пропорційною розміру частки учасника у статутному капіталі (ч.2 ст.148 ЦК України, ч.1 ст.54 Закону України «Про господарські товариства»), вартістю частки (ст.24 Закону України «Про

товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), ціною придбання акцій (ч.3 ст.65, ч.3 ст.65-1, ч.4 ст.65-3 Закону України «Про акціонерні товариства»), ціною ціною обов'язкового продажу акцій (ч.5 ст.65-2 Закону України «Про акціонерні товариства») ціною викупу акцій (ч.1 ст.69 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Саме наявність широкого корпоративно-правового контексту, який не обмежується ситуацією ліквідації корпоративного підприємства визначає доцільність використання узагальнюючого терміну *«майнова корпоративна квота»*.

Кожний учасник корпоративного підприємства має право на майнову корпоративну квоту, але як і будь-яке інше майнове корпоративне право, воно є умовним у тому, що стосується можливості його реалізації і вимагає настання певного фактичного складу, за наявності якого воно трансформується у зобов'язальне право вимоги, адресоване певному суб'єкту корпоративних правовідносин.

Аналіз корпоративного законодавства дозволяє стверджувати, що існує декілька таких фактичних складів, причому слід підкреслити, що і корпоративне право учасника і похідне від нього зобов'язальне право вимоги у певних випадках може бути адресоване не лише корпоративному підприємству, але також іншим учасникам корпоративного підприємства, які відповідають визначеним законом вимогам і на яких покладається тягар задоволення майнового інтересу учасника щодо отримання майнової корпоративної частки.

Оскільки право на майнову корпоративну квоту забезпечує інвестиційний майновий інтерес учасника, це право слід розглядати у контексті системи «учасник – інші учасники – корпоративне підприємство», розуміючи корпоративне підприємство з одного боку як суб'єкт господарювання, а з іншого – як триваючий інвестиційний проєкт усіх учасників, інтереси яких можуть не співпадати. При цьому слід відзначити, що п.170.2. Податкового кодексу України для цілей оподаткування прирівнює ліквідацію підприємства до виходу особи з числа учасників, з огляду на наслідки цього для учасника як платника податків.

Враховуючи викладене вище, зазначені вище фактичні склади можна об'єднати наступним чином:

- припинення участі у корпоративному підприємстві внаслідок припинення самого корпоративного підприємства без правонаступника, тобто його ліквідація, коли має місце повне закриття інвестиційного проекту і усі учасники отримують майнові корпоративні квоти, а корпоративні частки безумовно погашаються;

- припинення участі у корпоративному підприємстві без припинення самого корпоративного підприємства, коли майнову корпоративну квоту отримує лише учасник, який вибуває з корпоративного підприємства, що продовжує існувати як інвестиційний проект далі без такого учасника, при цьому у корпоративних підприємствах у яких корпоративні частки не оформлені як цінні папери (тобто у всіх корпоративних підприємствах, крім АТ) корпоративна частка учасника, який вибуває погашається. Ця група фактичних складів, у свою чергу, розпадається на дві підгрупи:

- вихід учасника з корпоративного підприємства, що відбувається за волевиявленням учасника і включає, серед іншого, придбання акцій акціонерним товариством або мажоритарним акціонером (т.зв. «право на незгоду», або sell-out);

- виключення учасника з корпоративного підприємства, що відбувається за волевиявленням корпоративного підприємства (у багатьох правових системах за рішенням суду, прийнятим за позовом корпоративного підприємства або його учасників) або мажоритарного учасника (акціонера) і включає, серед іншого, придбання акцій мажоритарним акціонером (т.зв. «право на витиснення», або squeeze-out).

Відповідно, саму майнову корпоративну квоту можна визначити як майно, яке складає предмет як майнового корпоративного права учасника і корпоративного обов'язку корпоративного підприємства або мажоритарія, так і похідного від зазначеного корпоративного права зобов'язального права вимоги колишнього учасника до зазначених вище осіб і їх зобов'язання, яке передається учаснику корпоративного підприємства у зв'язку з припиненням його участі у

корпоративному підприємстві внаслідок його ліквідації, виходу або виключення учасника для остаточного задоволення інвестиційного майнового інтересу учасника щодо участі у корпоративному підприємстві.

Література:

1. Яценко Н. Е. Дивестиция / Н.Е. Яценко // Толковый словарь обществоведческих терминов. – Санкт-Петербург : Лань,1999. – С.69.
2. Howard E. A beginner's guide to fossil fuel divestment / E. Howard [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/environment/2015/jun/23/a-beginners-guide-to-fossil-fuel-divestment/>. – The title from the screen.
3. Гатаулина Л.Ф. К вопросу о правовой природе корпоративных прав / Л.Ф. Гатаулина // Вестник Саратовской государственной юридической академии. – 2016. – №4(111). – С.167-172.
4. Могилевский С.Д. Общество с ограниченной ответственностью: законодательство и практика его применения / С.Д.Могилевский. – М.: Статут, 2010. – 421 с.
5. Спасибо-Фатеева І. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин : Автореф. дис ... д-ра юрид. наук / І. В. Спасибо-Фатеева. – Харків : Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, 2000. – 36 с.
6. Лапач В.А. Система объектов гражданских прав. Теория и судебная практика / В.А.Лапач. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 542 с.
7. Ломакин Д.В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах / Д.В.Ломакин. – М.: Статут, 2008. – 350 с.
8. Горецький П. Й. Квота / П. Й. Горецький // Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1978. – Т.4. – С.138.